

## **TASAVVUFUN ANA KONULARI (15)**

(...düenden devam)

İlk mutasavvıflarda vahdet-i vücûd düşüncesinin olmadığını kanıtlayan diğer bir husus da onların tefsirlerinde böyle bir yoruma rastlanmamasıdır. Panteizme çekilmeğe en müsait olan şu âyet üzerindeki tefsirlere bakalım: *"O evvel, âhir, zâhir ve batındır."* (Hadid: 3)

Sehl'e göre zâhirin manası: yüksekliği ve kahrı zâhir (açık); batının manası: kalblerin içinde gizlenmesini bilen demektir (Hakâ'ik, No. 261, varak 276b. Fatih, Sehl, Tefsiru'l-Kur'ân, s. 98).

Ca'fer: *"Allah evvelin evveli, âhirin âhiri, zahirin zahiri, batının batınıdır. Bu manalar düşmüş de Hû kalmıştır."*

Bir diğeri: *"Zahir herkesi kahreden, zahirleri ve sırları bilen, birtakım işaret ve delillerle varlığı zahir olan, bakanların gözlerinden gizli olsa da ruhlara yakînle zahir olan; batın: Zahirlerden gizlenen, ancak sırlarla idrak edilen demektir."*

Sülemî'nin tefsîrinde bu anlamda daha birçok yorum yapılmakta fakat vahdet-i vücud düşüncesini ima edecek bir söz söylenmemektedir. "Kimin meşgalesi batınla olursa dehşette kalır, hayrete düşer, dili lâl olur, söyleyecek sözü, yapılacak işareti kalmaz... Bu sıfatların hepsini kendinde toplayan, âriflerin ortasıdır (zirvesinde bulunmaktadır). Bunları giydikten sonra yok olan, tam kâmindir..." gibi sözler, tamamen fena fillahın ifadesidir.

Hattâ kelimeler, tamamlayıcı sözlerle vahdet-i vücudu bertaraf edecek bir tarzda ifade edilmektedir:

*"el-Evvel"* Her hayırdan önce, ihsan fi'linde her muhsinden önce ve son; ihsan fi'lini O mühürleyecek, bitirecektir".

"*el-Âhir*" iradesinde galip, her şeye üstün."

"Allah, insanları Evvel ismiyle ğayb muhitine hidayet etti. al-Âhir ismiyle kaim ve daim olan beyanını tarif etti. *az-Zahir* ismiyle apaçık olan aziz nurunu gösterdi. al-Bâtın ismiyle hak ve müşahadeyi onlara dağıttı."

"Her evvelden ezeliyeti ile kıdemi kaldırdı. Her âhirden âhirliğiyle bekayı kaldırdı, Yaratıklar, O'nun zahirliğiyle varlığını ikrara mecbur kaldılar; vehimler, O'nun batınlığıyla kühünü ve keyfiyetini idrakten perdelendiler..." (Hakâik, varak 276b-278b).

**(devamı yarın..)**